

דבר שאינו מתכוין ופסיק רישא בהלכות שבת

נחלקו התנאים בדין דבר שאינו מתכוין, לדעת ר' יהודה אסור ולר' שמעון מותר¹. ואם הוי פס"ר דלא ניחא ליה להערוך (ערך פסק) מותר ולתוס² אסור דהוי משאצל"ג ובשבת אסור מדרבנן לפי ר"ש³.

וז"ל הרמב"ם (פ"א מהל' שבת הלכה ו') עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשביל אותו מעשה אע"פ שלא נתכוין לה חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה, כיצד הרי שצריך לראש עוף לשחק בו לקטן וחתך ראשו בשבת אע"פ שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שיחתוך ראש החי ויחיה אלא המות בא בשבילו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. והחזו"א כתב דתיבת "בלבד" אינו מובן ונראה שהוא מיותר.

ר' אלחנן וואסרמן (קובץ שעורים כתובות אות יח') חיקר דיש לפרש הדין של פס"ר בשני דרכים: א) כיון דידוע כשעושה מעשה א' מעשה ב' נעשה ממילא אז מיקרי מכוון למעשה ב', ב) כיון דמעשה א' פס"ר למעשה ב', ב' נכלל בא'. וממילא הנ"מ הוי בפס"ר דלא ניחא ליה, דאי לא נח"ל להסברא הראשונה אינו נחשב לפס"ר ולהשניה הוי פס"ר.

בגמ' יומא (לד:) לגבי עששיות של ברזל, דהיו מחמיין אותם לכ"ג בערב יוה"כ, פריך והלא מצרף אמר רב ביבי שלא הגיע לצירוף אביי אמר אפילו תימא שהגיע לצירוף דבר שאין מתכוין מותר ע"כ. וביאר הריטב"א

---

¹ שיטת ר"י הובא במשנה (ביצה כג:) ור"ש בתוספתא (שם ב:יב) והרז"ה (שבת קן. ד"ה והא) כתב דלא מצינן המחלוקת ר"י ור"ש בהדיא בתלמודא ואנו תולין אותו במחלוקתם במשאצל"ג דר"י מחייב ור"ש פוטר ע"ש. וכמו כן כתב הר"ח (שבת צד: ד"ה פלוגתא) לגבי משאצל"ג.

² שבת קג. ד"ה לא צריכא וד"ה בארעא וע' כתובות ו' ד"ה האי, ויומא לה. בד"ה הני.

³ ע"ע בשטמ"ק פ"ק דכתובות (ה: ד"ה ובההיא בשם השיטה ישנה) דכתב דפס"ר הוי איסור דאורייתא מהיו אינו חייב חטאת.

דאין כאן פס"ר וז"ל וי"ל דהא לא חשיב פסיק רישיה ולא ימות, כי אע"פ שהעשיות הגיעו לצירוף, אפשר שלא יצטרפו במים אלו, מפני שלא יהו שם אלא מעט, ועוד שאין כל המתכות מצטרפות בכניסה למים, וכל דאפשר בשום צד בלא מלאכה לא חשיב פסיק רישיה. ומבואר מדבריו דאם יש אפשרות, אפילו בצד רחוק לא חשיב פס"ר⁴.

איתא בגמ' בסוכה (דף לג:): תנו רבנן אין ממעטין ביום טוב משום רבי אליעזר ברבי שמעון אמרו ממעטין והא קא מתקן מנא ביום טוב אמר רב אשי כגון שלקטן לאכילה ורבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות הכא במאי עסקינן דאית ליה הושענא אחריתי. וכתב תוס' וז"ל וכן הא דמשני הכא דאית ליה הושענא יתירא היינו משום דאזו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואע"ג דאפילו לר"ש פטור אבל אסור הכא שרי משום מצוה וכבר הקשו האחרונים⁵ ע"ז דאין יתכן להיות דמשום מצוה שרי. ותירץ בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' נט בסוף ד"ה מ"מ) דכל כוונתם אינו אלא דאם יתקלקל ההדס יהיה צריך לזה למצוה ואי המתין עד אז יהיה מתקן בהדיא ולפיכך התירו לעשות תיקון זה בעוד השני קיימת דעדיין נחשב למשאצ"ל משא"כ אם המתין, ואגלאי תיקון מנא למפרע לא אמרינן⁶.

ואם בעינן תוצאה דלא ניחא לו גרידא או דוקא תוצאה דמזיק ליה אפשר דתלוי במחלוקת רש"י ותוס'. לרש"י (שבת עה. ד"ה טפי ניחא ליה) רק אם מזיק לו ממש אז נקרא פס"ר דלא ניחא ליה משא"כ אם אין רצונו בכך בלבד לא נכלל בדין לא ניחא ליה, ולתוס' נקרא פס"ר דלא ניחא ליה מ"מ⁷. ואפשר

⁴ להלכה ע' שש"כ פ"א הע' נו. ועוד שם בשם הריב"ש דנקרא פס"ר אפילו אם רק לן יהיה פ"ר ואנשים אחרים יכול לעשות הפעולה באופן שלא יהיה פס"ר. וע' לקמן בסוף אות ד' בדברי הריב"ש.

⁵ וע"ע בריטב"א (שבת מו: ד"ה כל היכא) דהקשה על פרש"י מהסוגיא התם ועוד בתוס' (שם דף מא: ד"ה מיחם) שהאריך ע"ז.

⁶ ע' רא"מ הורוויץ, ובשו"ת בית אפרים סי' נט וכדלקמן.

⁷ ע"ע באור"ש מהסוגיא הנ"ל (פ"ח מהל' לולב הל' ה) ור"ל דכל זמן שעבר מעשה ע"י פס"ר נהי דעבר על לא תעשה כל מלאכה אבל כיון שנעשית בלי כוונה אינו עובר משום שבתון.

⁸ ע"ע בריטב"א (קג. ד"ה אטו) דכתב וז"ל ואי לאו דמסתפינא מרבוותא ז"ל הוה אמינא שלא אמרו כן בתלמוד דכי לא איכפת ליה שרי לר"ש אלא בדבר שמחמת עצמו אינו חשוב

דזה שיטת רש"י בכלל בהגדרת מלאכת מחשבת דכתב ג"כ גבי מלשאצ"ג (צג: ד"ה ור' שמעון פוטר) וז"ל דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה⁸.

א. פס"ר באיסורי דרבנן ובתרי דרבנן

וז"ל השו"ע (סי' שיד סי' א, מהמרדכי) ואם היה הסכין תקוע מערב שבת בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף ומבואר מדבריו דאע"פ דהוי פס"ר דלא ניחא ליה כיון דעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן מותר וכן ביאר המ"ב. וכן הביא המג"א (ס"ק ה) בשם התה"ד. אבל דעת הרמ"א דאפי' הכי אסור ואינו מותר אלא אם הוציאו ג"כ פעם אחת מבע"ד דא"כ אינו פס"ר. אמנם במלאכת צידה (סי' שט"ז סי' ג) הרמ"א כתב דמותר לסגור תיבה אפ' כשיש זבובים בתוכה בשבת ובלבד שאם יפתח התיבה הזבובים יכולים לברוח, דהוי אין במינם ניצוד ומחוסר צידה והוי תרי דרבנן, ובצירוף דגם זה פס"ר דלנ"ל דעתו להקיל.

ומחמת זה הקשה הדגול מרבכה (סי' שמ ס"ק ג) דהרמ"א עצמו כתב דאסור לשבר אותיות שעל העוגה אע"פ דאינו מכוון. ותמה עליו דהוי שלא ע"מ לכתוב ומקלקל וכלא"י ודשא"מ ולפיכך דעתו להקיל. והמ"ב ג"כ מצדד להקיל כשאינו שובר במקום האותיות בידו ממש ורק בפיו דרך אכילה.

והגרשז"א (שש"כ פ"ט הע' נא) מתיר עוד וכתב דיכול לחתוך בין האותיות ואינו דומה למחיקת השם דהתם הוא ביטל צירוף האותיות של הש"י, משא"כ בנד"ד דכל אות ואות עומדת בפנ"ע ואין בכך כלום⁹. אבל

מעשה ומלאכה, ומשום הכי כל היכא דלא איכפת ליה חזר למהותו שאין בו מלאכה ולא מעשה חשוב, כגון הא דהכא דשורת הדין דיפוי קרקע כל שהוא לא חשיבא מלאכה, אלא כשמחשבין לה משום צורך, וכן הדין דמימעט ענבים מן ההדס התלוש צורך המצוה לתקונה עושה אותו שהוא תיקון וכי יש בו חשיבות, וכי לא איכפת ולא מכוון ליה כלל הוה מילתא דלא חשיב, והא דאמרינן דשקיל בברזי היינו טעמא משום דכי עביד הכי לא חשיב הפשט כלל אלא מקלקל גמור, וכל המקלקלים שאינם מתכוונים מותרים, כנ"ל, וכן הורה לי מורי הרב ז"ל והוא היה אומר בלשון אחר כתבתיו בכתובות בס"ד.

⁸ וכבר הקשה (שם קג.) בגה"ש דצע"ק על שיטת רש"י מרף עה. [וע' בחי' החת"ס (קג.) ד"ה הנה) שמתרץ קושיית הגה"ש]. וגם בחגיגה י. ד"ה שאינה כתב רש"י וז"ל דכיון שברצונו לא היתה באה אליו.

⁹ והביא ראיה מהא דכתב שתי אותיות, אחת בצירופי ואחת בטבריה או על שני דפים דחייב (שבת קד:) דאע"פ דמחוסר קריבה הם, לאו כלום הוא וא"כ ה"ה בנד"ד דאין איסור כשמרחיק בין האותיות, אבל בסוף נשאר בצע"ק מהמ"ב סי' שמ ס' כב.

החזו"א (או"ח סי' סא ס' א) כתב דאין לסמוך על היתר זה של פס"ר דלנח"ל ואפילו בתרי דרבנן, שהרי ההיתר אינו מוכרע, ואין מקור בגמ'¹⁰.

בעם מרדכי¹¹ שכתב דיש לחלק דאם גוף האיסור אסור מדאורייתא אז פס"ר דלנח"ל אסור אפי' אם המעשה עכשיו אינו אלא מדרבנן מחמת כללי המלאכות דפס"ר נלח"ל בלא"ה אינו אסור אלא מדרבנן מחמת כללי המלאכות. אבל כשגוף המלאכה אינו אסור אלא מדרבנן מותר. ועד"ז יש לפרש שיטת הרמ"א שמסיק לקולא בסי' שטז ולחומרא בסי' שמ'.

ב. פס"ר שלעבר, ובאפשר לעשות בדרך היתר

אמנם, באמת יש שתי מיני פס"ר. ה"ט"ז (סי' שטז ס"ק ג) כתב שאם אינו יודע המציאות ומסופק כשעושה המעשה שמא המלאכה יקרה אז בכה"ג נקרא פס"ר שלעבר ומותר¹². ובביה"ל (שם ד"ה וכן יש לזהר) נדחה דבריו וכתב דלולא דבריו הסברא להיפוך דאם האיסור יעשה על ידי המעשה ורק ספק הוא אם יש כאן איסור ה"ל ספיקא דאורייתא (וע' לקמן ריש אות ה בדברי החזו"א), והראיה של ה"ט"ז בגרירה שאני דמספקא לן על דבר אחר משא"כ בנד"ד (בצידה), דהספק על עצם הנעילה. והמ"ב (ס"ק ט"ז) מביא מה"ט"ז דספק פס"ר דלנח"ל במילתא דרבנן לכאורה מותר דאינו מצריך לבדוק אם יש שם זבובים מכיון שהפריח הזבובים שראה בעיניו דאינם במינו ניצוד.

כתב הרמ"א (יו"ד סי' פז ס' ו בהג"ה) בשם המרדכי ד"א דאסור לחתות האש תחת קדירה של גוי לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב

¹⁰ ומוסיף הגרנ"ק (חוט שני ח"א פכ"א ס"ק ב) דאפי' אליבא דהחזו"א מותר לבלוע את העוגה בלא ללעוס אותה דבזמן שהאותיות נמחקות כבר בלועות במעיו ואבודות מן העולם ומטעם זה רוצה להתיר ג"כ בליעת תרופות אפי' שיש עליהם אותיות או ציורים.

¹¹ (סי' לא אות ו') וכתב דשור"ר זה במאירי (שבת קכ:) שחילק כן.

ועוד שם בהמשך חילק עד"ז בפס"ר דלנח"ל במילי דרבנן, דאם גוף האיסור אינו אסור אלא מדרבנן אז בכה"ג מותר.

¹² ע' חמדת ימים להר"ר י"א זקס (סוף סימן טז) שר"ל דכבר מצאנו שהרמב"ן כתב כדברי ה"ט"ז דבמלחמות (שבת יט:) כתב דט"מ היתר ליתן מים מרובים לתוך המיחם ה"ט משום דהוי ספק פס"ר דאינו יודע אם יצרפו את הכלי או לא ולפיכך מותר. ואח"כ שמעתי מור"צ שכטר ביאר המלחמות והט"ז בד"ו.

ועוד כתב אליבא דהגרע"א י"ל דפס"ר שלעבר אינו אסור אלא בבכ"ח משא"כ בשבת מלח"מ בעינן וליכא ולכך מותר.

פעמים בשר והמחתה תחת קדירה שלהם בא לידי בישול בשר בחלב. והגרעק"א כתב דלכאורה לדברי הט"ז הנ"ל הכא יהיה היתר גמור דהוי פס"ר לשעבר דאם יש בלוע בב"ח אז בחיתוי זה בודאי יתבשל אלא דהספק שמא אין בו בליעת בב"ח וזה מקרי פס"ר שלעבר¹³.

כתב המרכבת המשנה¹⁴ דאם יש לאדם לעשות את המעשה בדרך אחרת ולא הוי פס"ר כגון הא דאיתא בזבחים (צא: בסוף וברש"י שם) המתנדב יין מביא ומזולפו ע"ג אישים ופריך והא מכבה ומשני ר' שמעון היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר והקשה רש"י וא"ת והא פסיק רישא הוא ותירץ דאפשר דמזולף בטפין דקין הילכך אי נמי מזולף בטפין גסים ומכבה דשא"מ הוא, המרכה"מ כתב בסוף דבריו דכל זמן שיש אפשרות לעשות המעשה באופן דלא יהיה פס"ר אז אפילו אם עושה המעשה בפס"ר מותר ובלבד שאין כוונתו לכך¹⁵. וגם מביא ראיה מפ"ק דע"ז (דף יב.) דאם אינו נראה כמשתחוה לע"ז מותר ליטול מעות שנתפזרו בפניו.

ג. דשא"מ ופס"ר בכהת"כ

השאלות (פ' אומר, שאילתא קה) כתב דמה שאסרו לשנות סמא דעקרתא זה אליבא דר"י דסובר דשא"מ אסור ואנו דפסקינן כר"ש דדשא"מ מותר זה דוקא בהלכות שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בכהת"כ קיימא לן כר"י. והקשו עליו בתוס' (שבת קי: ד"ה תלמוד לומר) דגם בכהת"כ קיי"ל כר"ש אבל הכא בסמא דעקרתא שאני דפסיק רישיה הוא דודאי יסתרס. וע"ע ברא"ש ור"ן שס"ל כדעת התוס' דהלכתא כר"ש ואפילו בכהת"כ.

¹³ ועד"ז כתב בשיעורי רבינו אבי עזרי (ב"ק סי' קכח) על הא דאמרינן (שם נו:): דאם יש אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה דלענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, והקשה שם דלמה לא פטרה משום דהוי דשא"מ ותירץ דהוי פס"ר דלשעבר כמו שכתב הגרעק"א הכא ביו"ד.

¹⁴ שבת א: א ד"ה וטרם. (וע' לעיל באות א' בדברי הריטב"א).

¹⁵ [אבל הרשב"א (קז. ד"ה תוספתא) מיקל טפי דמותר לסגור ביתו אע"פ שיודע שיש שם צבי ובלבד שכוונתו בשעת נעילה ג"כ היה לשמור הבית ואז אע"פ דהוי פס"ר מותר ומבואר מדבריו דאפילו נתכוון להפעולה האסורה כל זמן שדעתו ג"כ היה על הפעולה המתותרת ש"ד. וע' שם בהר"ן על הרי"ף שתמה עליו מאד, ובשלט"ג שכתב דאם נקבל דברי הרשב"א אז ק"ו לשיטתו (של השלט"ג) דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפס"ר רישיה אז אפילו אם עושה אותו בפס"ר מותר ובלבד שלא מתכוון לעשות בפס"ר]. והמרכה"מ נקט דברי השלט"ג.

איתא במקואות (ב: ו) היה תולש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול ור' שמעון מכשיר מפני שלא נתכוין לשאוב. עפ"י פשטות הג' לוגין שחזרו למקוה לא נפלו בכונה ואפילו לדעת התנא קמא. וא"כ יש כאן ג"כ מח' תנאים בדבר שאינו מתכוין חוץ מהל' שבת. אולם א"כ צריך לדעת למה פסקו הרמב"ם (מקואות ה: ז) והשו"ע (יו"ד סי' ר"א ס' ט"ו) כהת"ק דלכאורה אינן סוברים כהשאלתות.

וי"ל דודאי קיי"ל כר"ש ואפילו בכהת"כ, והמקוה התם אינו פסול אלא משום טעם אחר, אפשר דיש פסול מחמת הכונה לשאיבה או מתפיסת יד אדם. אבל מאיזה טעם שיהיה לא צריכין לפסול המקוה מטעם דשא"מ¹⁶.

ואיתא ג"כ במס' שבת (קלג.) גבי קציצת בהרת, אע"פ שלכו"ע דשא"מ מותר כר"ש, אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה היה רבי שמעון בפס"ר ולא ימות דאסור. וכתב ע"ז הרשב"א דכיון דאיצטריך קרא למישרי דשא"מ ש"מ דלר"י הוי איסור דאורייתא. וכן איתא במאירי¹⁷.

ולקושיית הרשב"א (שם ד"ה תמיהא לי) דאיך זה נקרא דשא"מ והא קא מתכוין לקציצה, כתב הריטב"א דעוד יש לומר¹⁸ (בשם רבו וז"ל) דקושיא מעיקרא ליתא, דהכא נמי איכא תרתי דאיכא קציצת בשר ואיכא קציצת בהרת, דודאי הבהרת אינה בעובי כל הבשר אלא למעלה ודוק, ולא איקרי אלא פסיק רישיה ולא ימות, והיינו דאמר רבא אפילו תימא רבי שמעון וכו'. עכ"ל.

תנן במסכת נזיר (מב.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ומבואר שם בגמרא, וגם במס' שבת (דף פא: ודף נ: ז) דזה אליבא דר"ש, ונמצא דדשא"מ מותר בכהת"כ. אבל בפס"ר דלנח"ל כתב הרא"ש (במקום אחד¹⁹) דהערוך מודה דאסור, והמ"ב (סי' שכ ס"ק נ"ג ובשעה"צ שם) כתב

¹⁶ וע"ע בתוס' אנשי שם לגבי אם בעינן כוונת שאיבה לחשוב מים שמשכו ממנו ג' לוגין כשאובים או לא, וכתבו דמשנה זו (במקואות) לשיטתם בדשא"מ והת"ק גופה ר"י היא. ולמה שהקשו בסוף על הרא"ש משמנה שרצים י"ל דהרא"ש התם בהל' מקואות אזיל לשיטתו בפרק הבונה, ולחומרא.

¹⁷ שם ד"ה זה. (וע' במשנה למלך ריש פ"י מהל' ט"ז ד"ה ומ"ש)

¹⁸ דהרשב"א תירץ דמלשון הקרא משמע דיש איסור לקוץ בהרת דכיון שמטהר עצמו בקציצתו והזהיר הכתוב שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן דוקא. והלכך אם קוצץ לשם מילה ה"ל דשא"מ אצל טהרה.

¹⁹ שבת פ"ד אות ט ואחרונים כבר כתבו לישב סתירת הרא"ש מפ"ב. וע' בק"נ ורי"א חבר (נדפס בהע' במהדורת עוז והדר בסוף הרא"ש). וע' מג"א סי' ש"כ ס"ק כ.

דלשיטת הרא"ש הוא איסור דאורייתא לכו"ע, וכן פסק החיי אדם (כלל ט ס"ק ו). לאולם, כתב היעב"ץ²⁰ דבר נפלא דצ"ע דמנ"ל דפסקינן כר"ש אפי' בשבת, ודעתו לומר דפסקינן כר"ש רק ביו"ט לחוד.

ותנן נמי בכלאים (ט:ה) מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוננו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכונו להנאתן והצנועים מפשילין במקל²¹. ובמס' שבת (מו: וע' ר"ש שם בכלאים) דייקנן דדשא"מ מותר ואפילו במידי דאילו היה מכוון היה איסור תורה. ובתוס' (שבת כט: ד"ה ובלבד) כתבו דמ"מ בעינן דלא הוי פס"ר וכגון דלבוש מלבושים אחרים וכעין זה כתב הרשב"א דס"ל דהיה לבוש יפה מקודם וא"צ לאותו בגד, והריטב"א ס"ל דהוי על כתפיהם. ורע"א²² מציין למש"כ הר"ן (חולין לב. בדפי הרי"ף ד"ה אביי) וז"ל דלענין הנאה ודאי אע"ג דהוי פסיק רישיה לר"ש מיהא שריא ע"כ²³. וגם הריב"ש²⁴ כתב דאפילו לדעת הערוך מודה דאם אי אפשר בענין אחר אסור, וכן פסק המ"ב (בשעה"צ סי' שג ס"ק עד).

²⁰ בספרו לחם שמים על המשניות (ביצה ב: ד"ה ואי) וגם נדפס על הגליון במשניות בליקוט. ושמעתי ממור"צ שכטר דמקורו של היעב"ץ מהא דאיתא בסנהדרין (פד:): דמבואר שם דלא היתר ר"ש דשא"מ אלא באיסור לאו ולא באיסור מיתה. ושור"ז זה בספרו (גנת אגוז סי' ה אות ג בה' 1 וע"ש שהאריך על זה). וע' בהר"ן בחידושו (שם ד"ה רב) דמבאר דפטור בשבת אינו אלא משום מלאכת מחשבת. (וע"ע בחמדת ימים סי' טז, עמוד קמח שביאר דברי הר"ן)

וע' משנה למלך פ"א מהל"ש דכתב דאפי' להסוברים כר"י בדשא"מ במילי דרבנן אינו אסור אא"כ יש כמותו מה"ת דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אבל בלא"ה שרי. ע"ש שמקורו מתוס' והרשב"א.

²¹ ופ' הרע"ב ואע"ג דאם מתכוון איכא איסורא דאורייתא, כי לא מתכוון שרי לכתחילה וכן הלכה

²² שם בכלאים על הגליון. וע' במשניות (בשבת פ"ה מ"ג) מש"כ רע"א על הגליון ובשלטי גיבורים (שבת כה. בדפי הרי"ף אות א') ובמעדני יו"ט (הלכות כלאי בגדים להרא"ש באות ע') שמיישב שיטת הטור.

²³ מקורו של הר"ן מפסחים כה:

וע' בר"ש (כלאים ט:ב) שכתב דמשנה זו חולקת על משנה ב, דכתב דאינו יכול ללבוש כלאים אפי' לגנוב את המכס. ועוד עי' ברמב"ם (בפ"י מהל' כלאים הל' טז והל' יח) שנקט תרוייהו לדינא.

²⁴ שו"ת סי' שצד ד"ה עוד אמרת. וע' לעיל הע' 10

ד. להלכה

להלכה, אמרינן דהלכה כר"ש בגרירה²⁵. וכתב המג"א (שם ס"ק א) דאם גדול ביותר אסור לגרור דהוי פס"ר אפ' בקרקע של שיש. וביאר החזו"א (או"ח סי' נ ס"ק א) דאע"פ דאמרינן בעלמא ספק דאורייתא לחומרא הכא בדשא"מ ההעדר של הכונה מבטל את המעשה ואפי' אם יעשה המלאכה נחשב כאילו נעשה מאליו ואינו מתייחס לו.

ומור"צ שכטר ביאר עפ"י הגריד"ס דדשא"מ נובע מהלכות מתעסק דבתרוייהו אינו מתכוין למלאכה כלל (ובזה ג"כ מיושב לשון הגמרא 'מתעסק הוא אצל נטילת נשמה' והדמיון לדשא"מ) ואליבא דהמק"ח²⁶ דמתעסק לא הוי עבירה כלל א"ש דאיכא למימר כשאינו מתכוין הוי כאילו מתעסק וממילא אין כאן צירוף להמעשה עבירה²⁷. וע' בקובץ שיעורים (חלק ב סי' כג ובפרט אות ג) שהאריך על ענין זה וכתב אליבא דרעק"א בריש הל' בב"ח (ע' אות ג לעיל) דמתעסק הוי בענינים שלעבר ודשא"מ בענינים שלהבא ואינן שווין לגמרי דמי שעושה מעשה בדרך מתעסק אינו יכולין לפוטרו מחמת דשא"מ דא"כ ע"כ צריכין לאסרו מחמת פס"ר, ומאידך גיסא אינן יכולין לפטור אדם על דשא"מ מחמת מתעסק משום דבדשא"מ יודע הוא את הספק משא"כ במתעסק אינו יודע כלל. ובסוף כתב דאם בגרירתו יודע בוודאות שלא יהיה חריץ לכאורה יש לפוטרו לא רק משום דשא"מ אבל ג"כ משום מתעסק.

ה. דברים נוספים

ההפרש בין פס"ר ומשאצ"ל: ההפרש בין פסיק רישיה ומלאכה שאינה צריכה לגופה כבר כתב הכ"מ (פ"א מהל' שבת הלכה ז) בשם ר' אברהם בן הרמב"ם בשם אביו דהוי הכוונה, דבפס"ר אינו מכוון כלל

²⁵ (שבת כב). וכן פסק הרי"ף (ט); והרמב"ם (פ"א מהל"ש הלכה ה), והרא"ש (פ"ב סי' ד), וכן איתא בשו"ע (סי' של"ז ס' א).

²⁶ פתיחה לסי' תלא. וידוע דחולק עליו הגרעק"א (בשו"ת או"ח מה"ק סי' ח) וסבר דמתעסק מקרי עבירה ורק אינו חייב קרבן והביא ראייה מהמוציא כלאים בבגדו (ע"ש ובברכות יט); וגם הביא נ"מ דאם עבדו רוצה לקצור תבואה והוא סבר דהוי תלוש והרב ידע שבאמת הוא מחובר אם יש בו משום שביחת עבדו או לא.

²⁷ שמעתי ממנו בשיעור (כ"ח תשרי תשע"ד).

משא"כ במשאצ"ג הוא מתכוון לגוף המלאכה אלא שאינו מכוון לתכליתה ע"ש. וכעין זה כתב בספר הבתים (הו"ד במגיד משנה פ"י מהל' שבת הלכה י"ז) דר"ל דטעמא דפטור במפיס שחין להוציא ממנה הליחה משום דכל כוונתו אינו למלאכה כלל ואינו נקרא משאצ"ג, דבמלאכה שצריכה לגופה הוא עושה המלאכה בעצמו ובכוונה משא"כ הכא דכל כוונתו רק להוציא הליחה.²⁸

פס"ר ע"י גרמא: ואם עושה את הפס"ר ע"י גרמא כתב השלט"ג (דף מה בדפי הרי"ף, וכן"ל) דמותר בכיבוי ומסופק בשאר מלאכות. ובעם מרדכי (סי' לא אות ז) כתב דבאמת זה תלוי במח' ראשונים (בדף עד:): בין הרמב"ן (דמותר) והריטב"א (דאסור) וכתב נ"מ (ע' הע"29). וגם הגרשו"א רוצה להתיר כמו דראינו בגרמא גופה דאפילו אליבא דר' יואל³⁰ דלא התירו אלא במקום הזיק/פסידא אפ"ה אם אינו מתכוין למלאכה י"ל דלא אסרינן גרמא בכה"ג. והביא ראיה לזה מדאמרינן דשבות דאמירה לעכו"ם לא אסרו בפס"ר כדאיתא במג"א³¹.

הגדרת פס"ר דלנח"ל: ובעקבי הצאן (ס"ס ח) ביאר מור"צ שכטר (ע"פ תוס' ישנים כתובות ו. ובשטמ"ק שם) דהערוך דמתיר פס"ר דלנח"ל לאו משום דנחשב בכה"ג כדשא"מ, אלא משום משאצ"ג, ואסור מדרבנן דאחשביה לתיקון דדעתו היה לעשות אותו הפעולה ובצירוף שיטת רש"י (שבת קו.). דפטור של אצל"ג מטעם מקלקל ואינו אסור אלא מדרבנן ככל אצל"ג, י"ל דאם עושה מעשה ואצל"ג ואינו מתכוון דלנח"ל ולא אחשביה ממילא הוי היתר גמור³².

²⁸ וע"ע בערה"ש (או"ח סי' רמב אות לג, לד) שכתב ביאור נאה על הכלל של פס"ר.

²⁹ דאיתא בשבת (עד:): דהאי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין קא משמע לן דמירפא רפי והדר קמיט. וכתב הרמב"ן דחייב משום מבשל אע"פ שנעשית מלאכה ע"י פס"ר. והריטב"א לכאורה חולק דכתב וז"ל שאף לבשל מתכוון דא"א לשרורי אלא בהכי עכ"ל. והנ"מ הוי לאור פלורעסענט אליבא דהמ"ב (סי' רעז ס"ק טו) שמתיר פס"ר ע"י נכרי דלהרמב"ן יהיה מותר ולהריטב"א הוי מכוון ממש, ואסור.

³⁰ הו"ד במרדכי סי' שצט והביה"ל (סי' שלד ד"ה דגרם) כתב דל"ד כיבוי דהוא משאצ"ג אלא ה"ה בכל המלאכות. וכן פסק הרמ"א (שם ס' כב).

³¹ (או"ח סי' שיד סוף ס"ק ה) וע"ש בשם התה"ד דאפשר דפס"ר באיסורי רבנן מותר אפילו אם נח"ל. וע"ע בארוחת שבת פכ"ט הע' מא.

³² וע' בסוף דברי הגר"ח (פ"י מהל"ש הל' יז בסוף הקטע האחרון)

בחובל ומבעיר: ועוד שמעתי ממור"צ שכטר³³ שביאר דכיון דטעמא דר"ש דדשא"מ מותר הוא מפני חסרון מלאכת מחשבת, וגם מובא מסוגיא דכריתות (ע"ש יט): דמל"מ אינו שייך למימר גבי חו"מ, ממילא כל ההלכות הנלמדים ממלאכת מחשבת אינם נוהגים בחובל ומבעיר אליבא דר"ש. וא"כ יש נ"מ אף לדשא"מ דהיינו דיהיה אסור מדאורייתא לר"ש בחובל ומבעיר, ולר"י עדיין רק מדרבנן.

---

³³ ושור"ר כתוב בספרו גנת אגוז סי' ה אות ד'